Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta ja laiksi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensi ja turvakotien liitto (ETKL) on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka sääntömääräinen yhteiskunnallinen tehtävä on puolustaa lapsen etua, turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta sekä ehkäistä perheväkivaltaa. Vuonna 2018 Ensi- ja turvakotien liiton lastensuojeluverkostosta, johon kuuluu 30 jäsenyhdistystä, sai apua noin 12 800 eri syistä apua tarvitsevaa, mikä on ennätysmäärä. Erityisesti avun saajien määrä on kasvanut erilaisissa matalan kynnyksen ja varhaisen tuen muodoissa eli ehkäisevässä toiminnassa ja toisaalta apua saavien lasten määrä on lisääntynyt.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa todetusta hallituksen esityksestä. Pyydämme valiokuntaa kiinnittämään huomiota seuraaviin asioihin:

1. Kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa ja itsenäistymisvarojen luovutus

Ensi- ja turvakotien liitto pitää hyvänä hallituksen esityksen lastensuojelulain 77§:n 3 momentin tarkistamista siten, että sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi velvollisuus maksaa itsenäistymisvarat nuorelle jälkihuollon päättyessä eli viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta.

Esityksessä todetaan, että lastensuojelulaki mahdollistaa jatkossakin, että kunta voi tarjota jälkihuoltoa myös niille nuorille, joilla ei ole subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon tai joiden oikeus jälkihuoltoon on nykyisen lain mukaan päättynyt ennen 1.1.2020, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi.

Riskinä ETKL:n näkemyksen mukaan on se, ettei niille nuorille, joiden oikeus nykyisen lain mukaan on päättynyt, pystytä turvaamaan heidän tarvitsemiaan palveluja. Lastensuojelulain 75§:n mukaan jälkihuoltoon on oikeus sijaishuollon päättymisen ja yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen jälkeen tai harkinnanvaraisena silloin, kun se on nuoren tarpeiden kannalta perusteltua. Lastensuojelulaki ei kuitenkaan määrittele selkeästi, millaista jälkihuoltoa kuntien tulee nuorille tarjota. Se aiheuttaa sattumanvaraisuutta ja suurta vaihtelua jälkihuollon laadussa, kuten lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportissa todetaan.

ETKL:n näkemyksen mukaan on tärkeää määritellä se, miten jälkihuoltoa kehitetään tulevaisuudessa. Käsillä olevasta esityksestä se ei käy ilmi. On välttämätöntä, että palveluja kehitetään myös laadullisesti, kun jälkihuoltoa on jatkossa tarjottava entistä suuremmalle määrälle nuoria.

2. Lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmä

Esityksessä todetaan, että oikeudenkäyntien kokonaiskesto lyhenisi niissä asioissa, joissa korkein hallinto-oikeus ei myöntäisi valituslupaa. Pitkittyneet käsittelyajat eivät tue lapsen edun toteutumista, koska ne synnyttävät kohtuuttomasti epävarmuutta ja sitä kautta stressiä lapsen elämään. Epävakaa ja turvaton tilanne ja kasvuympäristö tutkitusti vaikuttavat lapsen kehitykseen ja kasvuun kielteisesti.

Suomi on saanut YK:n lapsen oikeuksien komitealta moitteita siitä, ettei lapsia kuulla eikä lapsen etua arvioida riittävästi lapsia koskevassa päätöksenteossa (CRC/C/FIN/CO/4, päätelmät: Suomi 2011, kohta 30).Lastensuojelulaissa säädetään erikseen lapsen kuulemisesta ja mielipiteen selvittämisestä (LSL 20§ ja 42§).

Niissäkin tilanteissa, joissa hallinto-oikeudella ei ole velvollisuutta muodollisesti kuulla alle 12-vuotiasta lasta, tulee lapsen mielipide selvittää. Ensi- ja turvakotien liitto tukee LSKL:n lausunnossaan esittämää näkemystä, että hallinto-oikeuden käsittelyssä on madallettava suullisen käsittelyn kynnystä, mikäli valituslupamenettelyn laajentaminen toteutuu. Hallinto- ja oikeuskäytäntöä, miten lapsen kuuleminen ja selvittäminen käytännössä toteutuu, tulee seurata ja selvittää.

3. Olennaista turvata kuntien lastensuojelutyölle ja hallinto-oikeuksille riittävät resurssit muutoksenhaun tarpeen vähentämiseksi

Kuntien lastensuojelulla on monissa tilanteissa liian niukat resurssit ja yhdellä sosiaalityöntekijällä voi olla vastuullaan kohtuuttoman suuri määrä asiakkaita. Myös hallinto-oikeudet ovat kuormittuneet. Yksi keskeinen keino vähentää muutoksenhaun tarvetta ja mahdollisia niihin liittyviä lapsen kannalta haitallisen pitkiä käsittelyprosesseja, on turvata hallinto-oikeuksille ja kuntien lastensuojelulle riittävät resurssit ja toimintaedellytykset. Eri selvityksissä on todettu, että sosiaalityöntekijöiden vastuulla oleva liian suuri asiakasmäärä estää heidän lakisääteisten tehtäviensä toteuttamista. Lastensuojelun riittävä henkilöstöresurssointi vapauttaisi aikaa asiakastyöhön ja antaisi siten nykyistä paremmat edellytykset valmisteluun sekä tilanteen paremman läpikäynnin lapsen ja perheen kanssa.

Helsingissä 12.11.2019

Riitta Särkelä
YTT, pääsihteeri
Ensi- ja turvakotien liitto
riitta.sarkela@etkl.fi
puh. 050 63 663

Aki Siltaniemi
järjestöpäällikkö